

вияв своєрідності поєднання «просторових і часових мистецтв» (театр і музика та ін.); а з іншого – авторських курсів «Синтез мистецтв» (О. Куревіна), «Мистецтво» (Л. Масол).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. В результаті проведеної аналітичної роботи підтверджено безсумнівні переваги інтегрованого підходу до підготовки фахівців, зокрема музично-педагогічного профілю. Донині наявні термінологічні неузгодженості базових понять означеного наукового підходу; вважаємо, що це зумовлено в значній мірі самою природою саме педагогічних явищ, а також незаперечністю домінанти інтеграції, адже йдеться про ресурсність в аспекті підвищення і цілісності, і ступені організації будь-якої системи. Як педагогічна категорія, інтеграція в мистецькій освіті – основа побудови різновиду арт-технологій. **Перспективи подальших досліджень** лежать у площині поглиблення наукових уявлень про системну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності, зокрема, в умовах змін вітчизняного освітнього ландшафту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Дутчак І. Інтегративний підхід до пошуково-дослідницької роботи *Scientific notes of junior academy of sciences of Ukraine*. 2023. 1 (26). С. 47-56.
2. Засекіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. К: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
3. Лавніков О., Лесик А. Інтегральний підхід у системі вищої освіти: поняття і особливості *Вісник університету ім. А. Нобеля* Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2020. № 1 (19). С. 195 – 199.
4. Николаї Г. Музично-педагогічна компаративістика: шляхи розвитку *Порівняльно-педагогічні студії*. 2010. № 1-2. С. 12 – 15.
5. Новська О.Р. Мистецько-педагогічне проектування у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Ушинського*. 2023. Вип. 3 (144). С. 141 – 147.
6. Професійна підготовка фахівців мистецько-педагогічного профілю: теорія і практика: кол. монографія / за заг. ред. О. Білої; відп. ред. О. Бухнієва. Ізмаїл: ІДГУ. 2022. 225 с.
7. Шевчук А.С. Мистецька освіта дітей. *Дошкільне виховання* 2021. № 4. С. 20 – 23.
8. Черкасов В. Музично-педагогічна освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. 2010. Вип. 10. С. 1 – 8.

REFERENCES

1. Dutchak, I. (2023). Intehrativnyi pidkhd do poshukovo-doslidnytskoi roboty *Scientific notes of junior academy of sciences of Ukraine*. [Integrative approach to research and development *Scientific notes of junior academy of sciences of Ukraine*]. 1 (26) S. 47-56. [in Ukrainian]

2. Zasekina, T. M. (2020). *Intehratsiia v shkilnii pryrodnychii osviti: teoriia i praktyka: monohrafiia*. [Integration in school science education: theory and practice: a monograph]. K: Pedahohichna dumka, 400 s. [in Ukrainian]

3. Lavnikov, O., Lesyk, A. (2020). *Intehralni pidkhd u systemi vyshchoi osvity: poniattia i osoblyvosti Visnyk universytetu im. A. Nobelia* Serii «Pedahohika i psykholohiia». [Integral approach in the system of higher education: concepts and features of the Bulletin of the Nobel University Series]. "Pedagogy and Psychology". *Pedahohichni nauky*. № 1 (19). S. 195 – 199. [in Ukrainian]

4. Nikolai, H. (2010). *Muzychno-pedahohichna komparatyvistyka: shliakhy rozvytku Porivnialno-pedahohichni studii*. [Musical and Pedagogical Comparative Studies: Ways of Development Comparative and Pedagogical]. № 1-2. S. 12 – 15. [in Ukrainian]

5. Novska, O. R. (2023). *Mystetsko-pedahohichne proiektuvannia u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva*. [Artistic and pedagogical design in the professional training of future teachers of musical art]. *Naukovyi visnyk NPU im. K. Ushynskoho*. Vyp. 3 (144). S. 141 – 147. [in Ukrainian]

6. *Profesiina pidhotovka fakhivtsiv mystetsko-pedahohichnoho profilu: teoriia i praktyka: kol. Monohrafiia*. (2022). [Professional training of specialists in artistic and pedagogical profile: theory and practice: a collective monograph]/ za zah. red. O. Biloi; vidp. red. O. Bukhniieva. Izmail: IDHU. 225 s. [in Ukrainian]

7. Shevchuk, A. S. (2021). *Mystetska osvita ditei*. [Art education of children]. *Doshkilne vykhovannia*. № 4. S. 20 – 23. [in Ukrainian]

8. Cherkasov V. (2010). *Muzychno-pedahohichna osvita Ukrainy v konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru*. [Musical and pedagogical education of Ukraine in the context of integration into the European educational space]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. Drahomanova*. Serii 14: Teorii i metodyka mystetskoi osvity. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КІЧУК Надія Василівна – доктор пед. наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмайльського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: інтегрований підхід до професійної підготовки фахівців мистецько-педагогічного профілю.

ДЗЮБА Олег Андрійович – Народний артист України, професор кафедри музичного та образотворчого мистецтва Ізмайльського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: вокальне мистецтво в системі вищої освіти України; сучасні технології академічного та естрадного співу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KICHUK Nadiia Vasyilivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Pedagogy of Izmail State University of the Humanities.

Scientific interests: interactive approach to professional training of specialists in artistic and pedagogical science.

DZYUBA Oleg Andreyovych – People's Artist of Ukraine, Professor of the Department of Musical and Image-Creative Arts Izmail State Humanitarian University.

Scientific interests: vocal art in the higher education system of Ukraine; modern technologies of academic and pop singing.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2024 р.

УДК 373.29(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-43-49

КОМАР Ольга Анатоліївна –

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри фахових методик та

інноваційних технологій у початковій школі

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0289-2359>

e-mail: komar_olga@ukr.net

НАСТУПНІСТЬ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Стаття присвячена аналізу актуальних підходів до питання навчально-виховного процесу на стику дошкільної та початкової освіти. Автор досліджує концепцію «наступності» як ключовий аспект успішного переходу від дошкільного закладу до початкової школи. В статті розглядаються сучасні тенденції у формуванні програм, методик та підходів до навчання, спрямованих на забезпечення плавного переходу дитини з одного освітнього етапу на інший. Проаналізовано широкий спектр питань наступності закладу дошкільної освіти та початкової школи. Автором проаналізовано також фактори, що впливають на ефективність цього процесу, такі як підготовка вчителів, психологічний комфорт дітей та їхніх батьків, а також взаємодія між дошкільними та початковими закладами освіти.

Також зазначено, що залишаючи послідовність з віковим періодом дитинства, початкова школа сприяє подальшому розширенню особистості малюка, її фізичному, інтелектуальному та соціальному зростанню. Вона впливає на формування цінностей стосовно держави, рідного краю, української культури, здоров'я, розвиває здібності до творчого вираження себе, критичного мислення та інші аспекти. Поява нового основного виду діяльності (навчальної) на кожному етапі розвитку дитини не призводить до втрати значення попередніх етапів.

Вказано, що ефективним засобом забезпечення послідовності та перспективності в дошкільній та початковій освіті може стати застосування діяльнісного підходу, що передбачає впровадження різноманітних видів творчої діяльності (ігор, технічного та художнього моделювання тощо) у навчальний процес. Поповнення освітнього середовища практико-орієнтованими ситуаціями, що відтворюють реальне життя, також може сприяти цій меті. Такі ситуації, які відповідають потребам дітей у практичних діях, сприятимуть максимальній активізації їхніх пізнавальних інтересів та розвитку почуття відповідальності за навколишнє середовище (наприклад, ділянку школи, рослини на ділянці, способи dbати про предмети). Широкий спектр дидактичних методів і прийомів можна розширити за допомогою розвивальних ігор і вправ, логічних завдань, проблемних питань та ігрових технологій, що сприяють активізації мислення та уваги у дітей.

Ключові слова: наступність, заклад дошкільної освіти, початкова школа, дошкільний вік, молодший школяр.

KOMAR Olha Anatolyivna –

doctor of pedagogical sciences, professor,
head of professional method and innovative
technologies in primary school department
Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0289-2359>
e-mail: komar_olga@ukr.net

THE CONTINUITY OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AND PRIMARY SCHOOL: A MODERN VIEW

The article is devoted to the analysis of current approaches to the issue of the educational process at the intersection of preschool and primary education. The authors explore the concept of "continuity" as a key aspect of the successful transition from preschool to primary school. This article reveals modern trends in forming programs, methods, and approaches to learning aimed at ensuring a smooth transition of a child from one educational stage to another. A wide spectrum of issues of the preschool education institution and primary school continuity was analyzed. The author also considered factors affecting the effectiveness of this process, such as teacher training, the psychological comfort of children and their parents, as well as interaction between preschool and primary education institutions.

It is also stated that keeping sequence about the age period of childhood, primary school contributes to the further comprehensive development of the child's personality, along with physical, intellectual, and social growth. It affects the formation of values regarding the state, native land, Ukrainian culture, and health, likewise develops abilities for creative self-expression, critical thinking, and other aspects. The appearance of a new main type of educational activity at each stage of the child's development does not lead to the loss of the significance of the previous stages.

It is indicated that an effective means of ensuring sequence and perspective in preschool and primary education can be the application of an activity approach, which involves the introduction of various types of creative activity (games, technical and artistic modeling, etc.) into the educational process. Supplementing the educational environment with practice-oriented situations that reproduce real life can also contribute to this goal. Such situations, which meet the needs of children in practical actions, will contribute to the maximum activation of their cognitive interests and promote the development of a sense of responsibility for the environment (for example, the school area, plants on the site, and ways to take care for objects). A wide range of didactic methods and techniques can be expanded with the help of educational games and exercises, logical tasks, problematic questions, and game technologies that contribute to the activation of thinking and imagination in children.

Ключові слова. Continuity, preschool education institution, primary school, preschool age, junior schoolchild.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасну людину вирізняє широта розумових здібностей, які сприяють її швидкій адаптації у мінливому соціокультурному доквілі. Найсприятливішим періодом їхнього формування визнано дитинство, коли закладається особистісне підґрунтя кожного виховання, формуються його базові основи культури пізнання і світогляду. Отож, важливо забезпечити наступність у розвитку

індивідуально-особистісного потенціалу на етапі дошкільного й молодшого шкільного віку [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до законодавства України чинні програми дошкільної й початкової освіти повинні реалізувати наступність в освіті. Однак, її представлено все ще недостатньо, відповідно, і надалі нагальною є потреба в узгодженості між освітніми технологіями, змістом і методами педагогічної діяльності. Варто наголосити й на

особливій значущості методологічних напрямів дошкільної й початкової освіти, в яких були б враховані не лише принципи реалізації наступності (розвиток допитливості дошкільника як основи пізнавальної активності майбутнього учня; розвиток різносторонніх здібностей дитини; формування творчої уяви; розвиток комунікативності та ін.), а й забезпечення подальшого розвитку актуальних аспектів наступності у вихованні особистості у дошкільній та початковій ланках. Ці аспекти уже деякою мірою порушено в працях: І. Беха, Л. Божович, О. Запорожця, В. Котирло, О. Проскура та ін. В останні роки ХХІ ст. означений напрям розробляли дотично до методології виховного процесу століття, яке минуло, Л. Артемова, А. Богуш, В. Бондар, Е. Вільчковський, Г. Григоренко, О. Кононко, К. Кругій, Н. Лисенко, З. Плохій, Т. Поніманська, Т. Степанова, Г. Тарасенко, К. Щербакова та ін..

Науковці (А. Богуш, М. Вашуленко, В. Галузяк, В. Киричок, В. Кузь, Н. Мойсеюк) стверджують, що наступність у роботі дошкільної і шкільної ланок освіти забезпечує цілісність та ефективність виховного процесу, є показником його послідовності й результативності. У науковій літературі проблема наступності розглядалася у різних аспектах: теоретичні аспекти принципу наступності (Н. Мойсеюк, О. Савченко, В. Сухомлинський), психологічні аспекти (О. Проскура), наступність між дошкільною та шкільною освітою (Л. Артемова, А. Богуш, О. Богініч, В. Кузь).

У пропонованому дослідженні сутність наступності в освіті і вихованні молодого покоління ми розуміємо як зв'язок між різними ступенями освіти та їх узгодження. Також ми підтримуємо твердження науковців стосовно необхідності комплексного вирішення проблеми наступності, що дозволить забезпечити неперервність і єдину організацію освітнього процесу на різних рівнях, послідовне ускладнення знань, способів поведінки і діяльності. Тому метою нашої статті є аналіз і дослідження сучасного стану наступності у діяльності закладу дошкільної освіти та початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під наступністю в педагогічних процесах і явищах розуміється такий зв'язок старого з новим і нового зі старим, що, коли виникають в умовах цього зв'язку діалектичні протиріччя, вони розв'язуються шляхом організованої взаємодії відповідних компонентів.

Забезпечення безперервного отримання освіти людиною можливе за умови впровадження принципів перспективності і послідовності між різними етапами освіти, зокрема між дошкільною та початковою. З введенням нових термінів, структури та змісту загальної середньої освіти, актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення повноцінного розвитку особистості на всіх рівнях освіти.

Концептуальні принципи реформування загальної середньої освіти у рамках програми «Нова українська школа» до 2029 року передбачають послідовність надання освіти

молодому поколінню на всіх етапах (з принципом концентричної побудови) з максимальним врахуванням індивідуальних фізичних, психологічних та інтелектуальних особливостей кожної вікової групи дітей.

Серед ключових компонентів формули Нової української школи:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами [9].

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2012 р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду [1].

Державним стандартом початкової освіти окреслені такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, навчання впродовж життя. Зазначені компетентності формуються на основі компетентностей, що закладені у дошкільному віці: здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної, художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної (згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти) [1].

Основні типи активностей, що є характерними для дітей старшого дошкільного віку (такі як спілкування, гра, фізична активність, пізнавальна діяльність, економічно-побутові навички, мистецька творчість, такі як ліплення, малювання, аплікація, конструювання, музична та хореографічна активності, театральні заняття)

мають бути збережені і поглиблені у молодшому шкільному віці. Це сприятиме поступовому переходу до навчання як до нового основного типу діяльності у першій (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти. Покликання цієї активності полягає, серед іншого, у розвитку різних форм активності дитини, її творчій самореалізації та формуванні нових навичок та вмінь.

Спільними для всіх ключових компетентностей є наскрізні вміння, як-то: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами. Основою формування ключових компетентностей дітей у початковій школі є базові якості особистості дитини, набуті у дошкільному віці: спостережливість, допитливість, довільність, самостійність, ініціативність, відповідальність, чуйність, креативність, міжособистісна позитивна комунікація та інші.

Вік від п'яти до шести (семи) років є періодом, коли відбуваються значні зміни в особистості дитини, формуються нові аспекти під впливом головної гри як діяльності, яка спрямована на перехід до нового етапу розвитку у відмінній соціальній обстановці. Пріоритетом у цьому віці є розвиток особистісних якостей дітей.

Зберігаючи послідовність з дошкільним періодом дитинства, початкова школа сприяє подальшому розвитку особистості дитини, її фізичному, інтелектуальному та соціальному зростанню. Вона формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність до творчого самовираження, критичного мислення та інші аспекти. Виникнення нового провідного виду діяльності (навчальної) на кожному етапі розвитку дитини не призводить до зникнення того, що було важливим на попередньому етапі.

Відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти освітній процес у початковій школі організовується за циклами, з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку дітей 6–10 років. Перший цикл початкової освіти – адаптаційно-ігровий (1-2 класи); другий цикл – основний (3-4 класи). Це нововведення створює передумови поступового психологічно-комфортного переходу дитини від гри до навчання, які є провідними видами діяльності дітей відповідно дошкільного і молодшого шкільного віку [9].

Структурування навчального процесу на основі принципів послідовності та перспективності сприятиме повному й гармонійному розвитку самостійної, ініціативної та компетентної особистості на перших етапах системи освіти, що діє протягом усього життя. Реалізація цих принципів у дошкільних закладах та початкових школах передбачає створення єдності, взаємозв'язку та взаємодії між метою, змістом, методами та формами організації навчального

процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Обізнаність учителів початкових класів із програмами, методами, прийомами розвитку, виховання і навчання старших дошкільників у закладі дошкільної освіти та ознайомлення вихователів старших груп з освітніми програмами, технологіями навчання, що використовуються у першому класі початкової школи, забезпечить умови для уникнення ситуацій форсування або штучного сповільнення природного темпу розвитку дітей. Змістовий і технологічний аспекти здійснення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти і початковій школі мають бути узгодженими з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей [3].

Елементи навчальної діяльності, що формуються у дитини старшого дошкільного віку під час спеціально організованої дорослим навчально-пізнавальної діяльності (заняття), а також у ході будь-яких специфічних для даної вікової групи видів дитячої діяльності у закладах дошкільної освіти, забезпечують успішність оволодіння новими компетентностями. Шкільне навчання, у свою чергу, має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення попередньо отриманих 6(7)-річними дітьми знань, умінь і навичок, сформованих ціннісних ставлень, існуючого досвіду.

Цілісність процесу розвитку особистості та інтелектуального зростання дитини можлива, якщо забезпечено внутрішній зв'язок у змісті освітньої діяльності, методиках педагогічного керівництва та організаційних формах у дошкільних та закладах загальної середньої освіти.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти. Він полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, освіти і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи. Обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини з першого рівня освіти до наступного [5].

Відповідно до основних ідей концепції Нової української школи та положень Державного стандарту початкової освіти з метою забезпечення наступності змісту та уникнення його дублювання в освітніх програмах дошкільної і початкової освіти рекомендується посилити розвивальну і виховну складові освітнього процесу, надати пріоритет соціалізації, моральному вихованню, формуванню мотивів пізнавальної діяльності тощо[9].

Вчені попереджають про ризик надмірної акцентуації інтелектуального розвитку у дітей, якій деякі педагоги дошкільних закладів можуть сприяти, мотивуючи це попитом батьків на підготовку дітей до школи. Вони вказують на те, що згідно з Державним стандартом початкової

освіти навчання письмовому мовленню (читання, письмо) передбачено у початковій школі. Проте недопустимо штучно сповільнювати індивідуальний темп розвитку дитини, не враховуючи інтереси та потреби старших дошкільників. Ефективним є організація освітнього процесу, спрямованого на зону найближчого розвитку дитини.

Зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за чинними комплексними програмами розвитку, навчання, виховання, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та орієнтують вихователів на формування особистості дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей.

Однією з таких програм є освітня програма «Впевнений старт» (нова редакція), розроблена на виконання Плану пріоритетних дій Уряду в 2017 році. Головні конструкти програмних завдань з урахуванням вимог сьогодення передбачають:

- збалансування напрямів розвитку особистості дитини для збереження її цілісності;
- створення фундаменту успішності дитини через її діяльну самореалізацію в умовах нової соціальної ситуації розвитку;
- забезпечення сучасної та зручної системи методичного сервісу для педагогів та батьків [11].

Матеріали програми окреслюють оптимальний комплекс розвивальних, виховних, навчальних функцій і змістових напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей старшого дошкільного віку. Реалізація вимог освітньої програми «Впевнений старт» передбачає застосування вихователями закладу дошкільної освіти діяльсного підходу, врахування специфічних видів дитячої діяльності (ігрова, комунікативна, образотворча та ін.), забезпечує формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей і готовності до систематичного навчання в Новій українській школі старшого дошкільника [8].

Використання в освітньому процесі старших груп обраної педагогами програми розвитку, навчання і виховання ухвалюється рішенням педагогічної ради закладу дошкільної освіти щороку в серпні.

Удосконаленню освітнього процесу у закладах дошкільної освіти і початковій школі сприятиме відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках та інше. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей доцільно передбачити динаміку проведення заняття/уроку (зміну видів діяльності) [6].

Дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності дошкільної та початкової освіти може стати реалізація діяльсного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (ігор, технічного і художнього моделювання тощо); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя. Такі ситуації, що відповідають потребам дітей у

практичних діях, сприятимуть максимальній активізації пізнавальних інтересів і формуванню почуття відповідальності за найближче оточення (ділянка школи, рослини на ділянці, у групі/класі, вміння цінувати речі). Діапазон дидактичних методів і прийомів варто розширювати розвивальними іграми і вправами, логічними задачами, проблемними питаннями, ігровими технологіями, що активізують у дітей мислення і уяву. Потрібно організувати систематичні спостереження, пошуково-дослідну діяльність, використовуючи розвивальне середовище групи/класу.

В освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи провідним має стати спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу. При цьому, дорослому необхідно визнавати право дитини на ініціативні висловлювання, аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Це сприятиме розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги. Доцільно створювати емоційно значимі ситуації, підтримувати діалогічне спілкування між дітьми. Варто також забезпечити дитині можливість взаємодії та взаємообміну досвідом з однолітками і дорослими. Тоді діти зможуть на основі наявного у них досвіду виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність [2].

Педагогам закладів дошкільної освіти слід активізувати мислення дітей, сприяти свідомому сприйманню і засвоєнню ними знайомого і нового матеріалу, заохочувати до постановки питань, висування припущень, пошуку самостійних рішень, перевірки їх правильності та інше.

Під час проведення організованої навчально-пізнавальної діяльності важливо систематично використовувати різноманітні класичні та інноваційні педагогічні технології, методи і прийоми, що позитивно зарекомендували себе в сучасній дидактиці, раціонально поєднувати вербальні, наочні та практичні методи.

Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів та батьків та спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Для сталого функціонування такої системи важливо налагодити взаємодію між закладами освіти (або відповідних структурних підрозділів закладу освіти) на основі угоди про співпрацю, у якій визначається мета співпраці, права і обов'язки кожного закладу. Угода укладається директорами закладів щороку в червні [4].

Орієнтовна схема взаємодії закладів освіти має передбачати порядок дій, що корегується з урахуванням фактичних умов і перспектив функціонування закладів освіти (або відповідних структурних підрозділів закладу освіти):

- проведення закладами освіти внутрішнього моніторингу якості освіти (системи послідовних і систематичних заходів, що здійснюються у рамках річного плану роботи з метою виявлення та

відстеження тенденцій у розвитку якості освіти у закладі освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей);

- обговорення проблемних питань і визначення завдань, що необхідно вирішити на тому чи іншому етапі роботи;

- складання плану і проведення спільних заходів відповідно до визначених завдань за участю адміністрацій і методичних служб закладів освіти, батьків дітей старшого дошкільного віку.

Методична робота щодо забезпечення наступності дошкільної і початкової освіти у закладах дошкільної та початкової освіти (або відповідних структурних підрозділів закладу освіти) має здійснюватися за інформаційно-просвітницьким і практичним напрямками.

З метою обміну досвідом вихователів закладів дошкільної освіти та учителів початкової школи щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей, системи роботи з розвитку мовлення, формування пізнавальних процесів, соціалізації дитини тощо доцільно передбачати індивідуальні та інтерактивні (колективні, колективно-групові, групові) форми методичної роботи [11], а саме:

- Взаємне відвідування відкритих занять вчителями та вихователями, а також участь у різних формах освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку та на уроках у початковій школі.

- Проведення анкетування педагогів закладів освіти для вивчення їхніх потреб у підвищенні професійної майстерності та забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини.

- Організація та проведення спільних педагогічних заходів, таких як ради, семінари, засідання «круглих столів», конференції, консультації, тематичні виставки та інші.

- Створення спільних методичних об'єднань та творчих груп вихователів дошкільних закладів і учителів початкової школи.

- Залучення педагогів дошкільних закладів та початкової школи до участі в спільних педагогічних проєктах, розробленні методичних рекомендацій і порад.

- Обмін педагогічним досвідом з різних аспектів реалізації наступності між дошкільною та початковою освітою.

- Підтримка самоосвіти педагогів та постійне підвищення їхньої професійної майстерності.

Інформаційно-просвітницький аспект взаємодії закладів дошкільної освіти та початкової школи має бути спрямованим і на батьків, і на педагогів.

У роботі з батьками необхідно передбачити:

- Проведення опитування для оцінки особистісного зростання дітей та їхньої готовності до дошкільної зрілості з метою надання консультаційної підтримки.

- Вивчення психологічних закономірностей розвитку дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

- Організація Днів відкритих дверей у закладах загальної середньої освіти для ознайомлення з ними.

- Проведення Інтернет-консультацій, вебінарів та форумів для батьків.

- Створення "педагогічної вітальні" з метою створення психологічно комфортних умов для дитини у новій соціальній ролі школяра, а також організація батьківських клубів та інших форм взаємодії між закладами освіти та батьками вихованців.

Встановлення зв'язку та творчої співпраці між закладом дошкільної освіти і початковою школою на рівні заходів з дітьми – необхідна умова успішного вирішення завдань наступності. Практичний аспект співробітництва у цьому контексті передбачає [12]:

- попереднє знайомство вчителів зі своїми майбутніми учнями;

- відвідування вихователями відкритих уроків, позакласних заходів своїх колишніх вихованців-першокласників з метою спостереження за їх розвитком;

- проведення екскурсій;

- організацію спільних тематичних виставок дитячих робіт, вернісажів, конкурсів тощо;

- проведення спільних заходів для дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи у закладах дошкільної і загальної середньої освіти (театралізованих вистав, відвідування музеїв тощо);

- спільну участь школярів і старших дошкільників у проєктній діяльності та інше.

Узгодженості дій потребує і діяльність психологічних служб закладів дошкільної і загальної середньої освіти. Взаємодія закладів дошкільної і початкової освіти у питанні роботи соціально-психологічних служб може включати:

- Виконання єдиного психолого-педагогічного моніторингу для відстеження динаміки розвитку дітей.

- Проведення дослідження рівня розвитку основних якостей особистості дітей старшого дошкільного віку як підґрунтя для успішного адаптування до початкової школи.

- Аналіз умов успішної адаптації першокласників до шкільного життя.

- Використання корекційно-розвивальних методів у роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку, які потребують індивідуального підходу.

- Організація спільних методичних заходів.

Зміст конкретних заходів (теми та питання засідань педагогічних рад, круглих столів, семінарів-практикумів, спільних методичних об'єднань тощо) зазначається у річних планах роботи закладу дошкільної освіти та закладу загальної середньої освіти.

Наступність між дошкільною та початковою освітою забезпечується шляхом єднання підходів до організації повсякденного життя дітей у віці шостого та сьомого (восьмого) років, незалежно від умов отримання освіти: чи то у дошкільному

закладі, у першому класі початкової школи, у групі Центру розвитку дитини, чи в умовах сімейного виховання і т.д.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, діяльність закладів освіти у забезпеченні наступності повинна бути організована педагогічними колективами у співпраці та системному підході. Спільні зусилля педагогічних колективів дошкільних та загальноосвітніх закладів, а також активна участь батьківської громадськості, забезпечать гармонійний та успішний перехід дитини від дошкільної до початкової освіти з урахуванням її психологічних потреб.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до організації співпраці з дошкільною ланкою освіти та дотримання умов наступності між дошкільною та початковою освітою молодого покоління.

Результати дослідження можуть бути корисними для педагогів-дошкільників, психологів та інших спеціалістів, що займаються питаннями розвитку дитини та підготовки до шкільного навчання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Реформування підготовки педагогічних кадрів в аспекті реалізації принципів наступності та перспективності. *Збірник наукових праць БДПУ*. 2002. С. 6–12.
2. Гавриш Н. Л., Лінник О. М. Дитячий садок – початкова школа: перезавантаження?! *Дошкільне виховання*. 2019. №9 С. 3–9.
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 : станом на 24 лип. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-p#Text> (дата звернення: 22.01.2024).
4. Зотова Т. Н. Проблема наступності в системі «ДОЗ – початкова школа». *Наука і освіта: проблеми і перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, студентів і науковців*, 12 квіт. 2002 р. Братислава, 2002. С. 15–18.
5. Казанцева Л. І. Наступність у роботі дошкільного закладу освіти та початкової загальноосвітньої школи у формуванні мовленнєво-комунікативних навичок дітей. *Зб. наук. праць БДПУ*. 2002. С. 84–91.
6. Колупаєва Т. Є. Модель підготовки вчителя XXI століття у світлі європейських інтеграційних процесів. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. № 11(7). 2016. С. 33–38.
7. Кудрявцев В. Дошкільна і початкова освіта – один розвиваючий світ. *Дошкільне виховання*. 2001. № 6. С. 58–66.
8. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 20.02.2024).
9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 34 с.
10. Нова українська школа: poradnik dla vchytelia. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
11. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
12. Про наступність в програмах дошкільної і початкової освіти. *Дошкільне виховання*. 2000. №10. С. 32–33.

REFERENCES

1. Bohush, A. (2002). Reformuvannia pidhotovky pedahohichnykh kadriv v aspekti realizatsii pryntsyviv nastupnosti ta perspektyvnosti [Reforming the training of pedagogical personnel in the aspect of implementing the principles of continuity and perspective]. *Zbirnyk naukovykh prats BDPU*. 6–12. [in Ukrainian]
2. Havrysh, N. L., Linnyk, O. M. (2019). Dytiachiy sadok – pochatkova shkola: Perezavantazhennia?! [Kindergarten – Elementary School]: Reboot. *Doshkilne vykhovannia*. 9. 3–9. [in Ukrainian]
3. Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu pochatkovoi osvity [On the approval of the State Standard of Primary Education]: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy of 21.02.2018 r. no. 87: as of 23 February 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-p#Text/> [in Ukrainian]
4. Zotova, T. N. (2002). Problema nastupnosti v systemi «DOZ – pochatkova shkola» [The problem of continuity in the "DoZ – primary school" system]. *Nauka i osvita: problemy i perspektyvy: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii aspirantiv, studentiv i naukovtsiv*. 12 kvit. 2002 r. Bratislava. 15–18. [in Ukrainian]
5. Kazantseva, L. I. (2002). Nastupnist u roboti doshkilnoho zakladu osvity ta pochatkovoi zahalnoosvitnoi shkoly u formuvanni movlennievo-komunikativnykh navychok ditei [Continuity in the work of a preschool educational institution and a primary comprehensive school in the formation of children's speech and communication skills]. *Zb. nauk. prats BDPU*. 84–91. [in Ukrainian]
6. Kolupaieva, T. Ye. (2001). Model pidhotovky vchytelia KhKhI stolittia u svitli yevropeyskykh intehratsiinykh protsesiv [Model of teacher training of the 21st century in the light of European integration processes]. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 11(7). 33–38. [in Ukrainian]
7. Kudriavtsev, V. (2001). Doshkilna i pochatkova osvita – odyn rozvyvaiuchy svit [Preschool and primary education is one developing world]. *Doshkilne vykhovannia*. 6. 58–66. [in Ukrainian]
8. Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [About the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period until 2021]: Ukaz Prezydenta Ukrainy of 25.06.2013 no. 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>. [in Ukrainian]
9. (2016). Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. Kyiv : MON Ukrainy. [in Ukrainian]
10. (2018). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian school: a teacher's guide]. Kyiv : Litera LTD. [in Ukrainian]
11. (2017). Osvitnia prohrama «Vpevnenyi start» dlia ditei starshoho doshkilnoho viku [Educational program "Confident start" for children of older preschool age]. Kyiv : Ukrainska akademii dytynstva. [in Ukrainian]
12. (2000). Pro nastupnist v programmakh doshkilnoi i pochatkovoi osvity [About continuity in programs of preschool and primary education]. *Doshkilne vykhovannia*. 10. 32–33. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОМАР Ольга Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: впровадження сучасних інноваційних технологій в освітній процес підготовки майбутніх учителів початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOMAR Olha Anatolyivna – doctor of pedagogical sciences, professor, head of professional methods and innovative technologies in primary school department Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: introduction of modern innovative technologies in the educational.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2024 р.